

OPERAPLUS.CZ

1. Operní panorama Heleny Havlíkové (351) – Operní bilance za rok 2021

09.01.2022 operaplus.cz - Helena Havlíková

[Odkaz na originál](#)**Klíčová slova:** divadlo (9); Národní (9); moravskoslezské (8); oper; opera; opeře; operní; ostravská; ostravské; Ostravy

Operní panorama Heleny Havlíkové (351) – Operní bilance za rok 2021

Helena Havlíková, 09.01.2022 15:11

Bezprecedentně ničivý zásah koronavirové pandemie do operního provozu nejen u nás, ale prakticky po celém světě, pokračoval i v roce 2021. Divadla, studiová uskupení i festivaly se nadále učily žít s covidem v sevření chaotické přehršle protiepidemických opatření, která vydávala vláda, často na poslední chvíli a bez zdůvodnění, proč právě divadla jsou podle nich centrem nákazy. Zimu a jaro při uzavření divadel pro publikum přečkávaly operní soubory formou přenosů nových inscenací, po částečném rozvolnění si všichni začali zvykat na dodržování restrikcí, které se týkaly kapacit diváků v hledišti a kontrol jejich "bezinfekčnosti".

Témata:epidemie koronaviru 2020/2021 Jana Šrejma Kačirková Joachim Bäckström Josef Moravec Martin Šrejma Musica Florea

[Národní divadlo](#) Brno [Národní divadlo moravskoslezské](#) Petra Alvarez Šimková SEZ Tomáš Hanzlík Veronika Rovná

B Britten: Peter Grimes - Joachim Bäckström - Národní divadlo Brno 2021 (zdroj Národní divadlo Brno)

B Britten: Peter Grimes – Joachim Bäckström – Národní divadlo Brno 2021 (zdroj Národní divadlo Brno)

[Mezi přenosy a hledišti divadel](#)[Premiéry 2021](#)[Dramaturgická pestrost](#)[Moje operní bilance roku 2021](#)[Hojnost sólistů](#)[Inscenační vrcholy](#)[Poděkování všem](#)[Mezi přenosy a hledišti divadel](#)

Divadla se v roce 2021 otevřela pro publikum až koncem května, po dlouhých osmi měsících, kdy u nás vláda zakázala veřejně zpívat. Operní soubory ale i v této době zkoušely nové inscenace, a některé předvedly výsledky své práce prostřednictvím záznamů na internetu nebo v televizi, kde jsme operní přenosy kromě obvyklé ČT art mohli sledovat i na stanici Noe. Takto jsme od konce ledna do května 2021 postupně viděli osm inscenací: ze Státní opery hned dvě premiéry Verdiho Rigoletta, ze Stavovského Mozartova Dona Giovanniho, z Ostravy obě obsazení Pucciniho Tosky a Smetanovu Hubičku, z Brna Čajkovského Evžena Oněgina a Verdiho Nabucca, z Olomouce Beethovenova Fidelia a v poloscénické verzi plzeňského nastudování také Janáčkovu Věc Makropulos.

Bylo zajímavé sledovat rozdíly, když divadla po otevření od června 2021 začala postupně tyto inscenace nasazovat do normálního programu. Naplno jsem si uvědomila, jak ten zážitek z představení v hledišti divadla nemůžou nahradit ani sebedokonalejší televizní záznamy nebo internetové streamy – i když mají "benefit" detailních záběrů, pohodlí domova a často také volby času, kdy je možné se na záznam podívat, a to i opakovaně, nebo sledovat inscenaci s klavírním výtahem. Potvrdilo se, že tyto záznamy postrádají to podstatné – komunikaci mezi hledištěm a jevištěm, publikem a účinkujícími, ale i diváky mezi sebou. V tomto smyslu přenosy jsou a zůstanou jen jakýmsi "polibkem přes sklo" a užitečnou archivní dokumentací – divadlo je živoucí organismus a každé představení je originál.

Častým handicapem záznamů byla nedostatečná zvuková kvalita – ať už sólisté používali mikrofony nebo ne. Chyběly alikvóty a tím hlavně barvy. A k handicapům vizuální stránky patřilo přišeří, ve kterém se většina přenášených inscenací bez přisvědčení utápěla. Ale hlavně u režijně bohatěji rozehraných inscenací záběry kamer mohly zprostředkovat jen výseče situací dle výběru režiséra a kameramana přenosu. V divadle jsem to já, kdo si vybere, na co zaměřit pozornost.

Smetanova Litomyšl, Třikrát Ariadna 1. července 2021 (zdroj Smetanova Litomyšl)

Smetanova Litomyšl, Třikrát Ariadna 1. července 2021 (zdroj Smetanova Litomyšl)

[Premiéry 2021](#)

Covidové restrikcce se promítly do počtu operních premiér roku 2021, byť ne tak drasticky jako v roce 2020. V předpandemických letech se u nás běžně uskutečnila padesátka operních premiér, z toho 75 % v nastudování našich deseti stálých operních souborů a 25 % mimo tuto síť. První covidový rok 2020, kdy se opera u nás mohla hrát vlastně jen šest měsíců (v lednu a v únoru a od července do září), se počet premiér snížil na 31, přičemž o tuto bilanci se tehdy zasloužily dokonce s šestnácti produkcemi během prázdninového uvolnění studiové a barokní soubory a festivaly, především bienále operních novinek NODO (pět produkcí). Stálá divadla připravila jen patnáct premiér.

V roce 2021 se sice množství premiér k dřívějšímu standardu nevrátilo, ale přece jen už stouplo, a hlavně v září soubory publikum zavalily smrtí premiér, byť se diváci vraceli do hledišť jen obezřetně a pomalu. Celkově se podařilo připravit 41 titulů, z nichž 24 uvedlo deset našich stálých divadel a 17 oper nastudovaly soubory mimo tuto základní síť. To je při poměru 59 % ku 41 % vysoké číslo ve prospěch uskupení bez finančního zázemí příspěvkové organizace se zřizovatelem, která přitom tak výrazným způsobem rozhojňují a ozvláštňují tradiční dramaturgii.

Operní inscenace jsou součástí řady festivalů – Smetanovy Litomyšle, Hudebního festivalu Znojmo, hned tři festivalů v Olomouci (Olomouckých barokních slavností, festivalu Baroko a Opera Schratzenbach). V autentickém prostoru barokního divadla v Českém Krumlově jsou opery součástí Festivalu komorní hudby s Barokní nocí a Festivalu barokních umění Český Krumlov. Opery uvádí scénicky ve své replice barokního divadla také Musica Florea. Naopak na současnou operní tvorbu se zaměřují studiové soubory s vlastní poetikou – brněnská Opera Diversa, olomoucký Ensemble Damian a pražské uskupení Run OpeRun. Tradicí na začátku září je také operní pouť tisíců zájemců do Divoké Šárky, tentokrát za Dvořákovou Rusalkou.

A díky Divadlu Na Orlí může operní inscenace uvádět i Komorní opera brněnské JAMU.

G. Verdi: La Traviata - Run Operun, 5. srpna 2021 (zdroj Pavlína Lindová/Prague Pride)

G. Verdi: La Traviata – Run Operun, 5. srpna 2021 (zdroj Pavlína Lindová/Prague Pride)

Dramaturgická pestrost

Operní nabídka byla hodně pestrá, objevila se spousta novinek nebo dramaturgických "lahůdek". Samozřejmě převažovaly osvědčené tituly, a to jak v tradičních nastudováních, tak různě zdařilých pokusech o nekonvenční výklady. Podobně jako v minulých letech vedl Giuseppe Verdi – Nabucco v Brně a v Olomouci, Rigoletto ve Státní opeře, Traviata – ta ovšem mezi drag queens v adaptaci alternativního uskupení Run OpeRun v sitespecifickém prostoru v Praze na Letné u podstavce bývalého Stalinova pomníku. Giacomo Puccini byl zastoupený Toscou v Ostravě a Bohémou v Brně. Z italských oper nechyběl Rossini – Lazebník sevillský v pražském Národním divadle a Italka v Alžíru v Plzni. Hned dvakrát se objevil Čajkovského Evžen Oněgin – v Brně a v Budějovicích, doplněný málokdy uváděnou Jolantou v Liberci. Zastoupeny byly i Mozartovy opery – Don Giovanni ve Stavovském divadle a Così fan tutte v Budějovicích. Dokonce na Tristana a Isoldu Richarda Wagnera si troufla ústecká opera.

Dramaturgické mimořádnosti vnesla do našeho dění hlavně "stará opera" období baroka a klasicismu. Ta je hojně zastoupená především díky festivalům, většinou v historicky poučené interpretaci. V roce 2021 to byl Vivaldiho Il Farnace v nastudování souboru Musica Florea, který obohatil i Lednicko-valtický hudební festival, Picciniho Otrokyně během Barokní noci v provedení souboru Capella Regia Praha a Draghiho serenata Závazky Všehomíra, jak ji uvedli Hof-Musici. Na festivalech se tu a tam objevují i scénicky uváděná oratoria – tentokrát Telemannův Den posledního soudu ve Znojmě, Dittersův David na Olomouckých barokních slavnostech a z období klasicismu ještě Haydnovo Stvoření světa v Opavě. A součástí komponovaného večera na téma antické Ariadny byl melodram Ariadna na Naxu Jiřího Bendy. Raritou Olomouckých barokních slavností byl Guzmán Antonína Rejchy, který zazněl dokonce ve světové premiéře po více než dvou stech letech od svého vzniku.

Arrigo Boito: Mefistofeles – Jan Hnyk, Jihočeské divadlo (foto Martina Root)

Arrigo Boito: Mefistofeles – Jan Hnyk, Jihočeské divadlo (foto Martina Root)

Za dramaturgické ozvláštňování můžeme v našich kontextech rovněž považovat Boitova Mefistofela, kterého uvedli v Českých Budějovicích, a nepochybně také Petera Grimese Benjamina Brittena, který obohatil repertoár brněnské opery. A Britten se do Brna vrátil také prostřednictvím Alberta Herringa – byl vybrán pro studenty JAMU v Divadle Na Orlí. A za raritu se rozhodně dá považovat večer v rámci projektu Musica non grata ve Státní opeře složený ze zpívaného baletu Kurta Weilla Sedm smrtelných hříchů a monodramatu Arnolda Schönberga Očekávání.

Ve skladbě nové operní produkce roku 2021 je ovšem – bohužel a chronicky – málo zastoupena česká opera. Těžko shrnout hlavní příčinu, ale smutným faktem je skutečnost, že okruh sólistů, který mají tato díla na repertoáru, se dramaticky snižuje. Ze Smetanových **oper** pouze **ostravská opera** doplnila svůj postupně vznikající komplet Smetanových oper k výročí v roce 2024 Hubičkou, z Dvořákových zazněla jedině Rusalka v Divoké Šárce, Janáček se objevil pouze prostřednictvím Věci Makropulos díky plzeňské opeře. A z oper Bohuslava Martinů se dostalo na Ariadnu díky festivalu Smetanova Litomyšl a na Řecké pašije v Brně. Za takové situace se doslova objevem stala meziválečná opera Jaroslava Křičky Bílý pán aneb těžko se dnes duchům straší v Ostravě. Baroko 2021, Tomáš Hanzlík: Piráti, 29. července 2021, Adriana Žigmundová, Helena Kalambová, Bedřich Lévi (zdroj Michal Málek) Baroko 2021, Tomáš Hanzlík: Piráti, 29. července 2021, Adriana Žigmundová, Helena Kalambová, Bedřich Lévi (zdroj Michal Málek)

Skoro o všechny domácí operní novinky se zasloužily studiové soubory. Hned dvě opery svého principála Tomáše Hanzlíka – Piráty a Poklad Arkádie – uvedl Ensemble Damian a jeho, spíše muzikál než operu, Římskou Lukrécii, nastudovali v plenéru u Vily Štranice Geisslers Hofcomoedianten. Jedna z režisérů experimentálního uskupení Run OpeRun – Vilma Bořkovec – je autorkou libreta k opeře Logika chaosu, jejíž hudba vznikala v procesu improvizací sólistů. A posledním dílem doplnil brněnský spolek Hausopera svou Trilogii pro město. Po zkušenosti s Posledním polem, kdy se hrálo v bazénu, a Hrou o Malinu před výlohou knihkupectví, se můžeme těšit, až s Věčnou slečnou bledou přijede Hausopera do Kavárny Adriie na festival OPERA 2022, jehož 15. ročník už v lednu začíná v Praze.

Jedinou operní novinkou, kterou do svého repertoáru zařadilo v roce 2021 stálé divadlo, zůstala Mimi opera Lukáše Sommera. I různými aromaty provoněná inscenace je určená pro miminka a Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích tak hledá cestu, jak získat pro operu nové publikum, dokonce od tří měsíčních kojenců.

Z covidem zkráceného operního roku jsem kromě Věčné slečny bledé (Hausopera) viděla všech dalších čtyřicet produkcí, řadu z nich i ve vícero obsazeních, respektive ze záznamu, ať už v televizi nebo na internetu, a pak v divadle. Jednotlivé recenze jsou na portálu Opera Plus v mých Operních panoramatech. Znovu zopakují, že inscenace nejsou klání, která se dají exaktně změřit na čas nebo vzdálenost, a moje hodnocení je subjektivní – na základě zkušeností mnohaletého sledování nejen české operní krajiny. Zaměřím se na sólové výkony, ženské a mužské, a na inscenace roku 2021.

Hojnost sólistů

Výkon hodný toho nejvyššího obdivu podala Petra Alvarez Šimková v expresionisticky vypjatém hudebním monodramatu Očekávání Arnolda Schönberga ve Státní opeře. Part v atematickém slohu na principu volné atonality je mimořádně náročný: téměř půl hodiny se sólistka se musí prosadit nad hutně instrumentovaným orchestrem. Bylo strhující, jak Petra Alvarez Šimková vyjádřila horečné vidiny ženy na hranici vědomí a nevědomí, když utíká nočním lesem a nachází svého milence mrtvého. A dokázala se vyrovnat s handicapem, které jí hlasitě hraje orchestrem způsobil dirigent Jiří Rožeň a hlavně režisérka Barbora Horáková Joly umístěním hracího prostoru do hloubi jeviště před rozlehlým hledištěm Státní opery.

Opět mě nadchla Jana Šrejma Kačírková – ke Straussově Sofii v Růžovém kavalírovi nebo Poulencově ženě v Lidském hlasu přidala v roce 2021 v Brně nejen Pucciniho Mimi v Bohémě, ale hlavně empatickou Ellen v Brittenově Peteru Grimesovi. Veronika Rovná prodchla vřelostí roli Vendulky v ostravském nastudování Smetanovy Hubičky – a vytvořila spolu s Martinem Šrejmou uvěřitelnou dvojici mladých lidí, kteří se se stejnou náruživostí milují, jako hádají o hubičku.

Smetanova Litomyšl, Třikrát Ariadna, Markéta Böhmová, 1. července 2021 (zdroj Smetanova Litomyšl)

Smetanova Litomyšl, Třikrát Ariadna, Markéta Böhmová, 1. července 2021 (zdroj Smetanova Litomyšl)

Z nejmladší pěvecké generace se velmi slibně rozvíjí talent Doubravky Součkové. Ta se zaskvěla svým jiskřivým pohyblivým sopránem hlavně jako Musetta v brněnské Bohémě nebo jako po americku emancipovaná energická Elinor v **ostravské** inscenaci Kříčkovy **operní** satiry Bílý pán, ale i jako vábivě svůdná Helena v budějovickém nastudování Boitova Mefistofela. Osvědčila se i ve staré hudbě, když vytvořila titulní roli krále Davida v Dittersově oratoriu v rámci Olomouckých barokních slavností. A třebaže jsem Markétu Böhmovou zastihla pouze ve velkém lamentu Monteverdiho Ariadny, v němž působivě vystavěla rozsáhlou více než deseti minutovou árii v mnoha odstínech emocí ženy opuštěné milovaným mužem, bylo zřejmé, jak se rozvíjí soprán i této nadějně sólistky.

Mužským výkonům v roce 2021 dominoval Joachim Bäckström v titulní roli brněnského Brittenova Petera Grimese. Komplikovaný propletenec vztahů k Ellen, dalším obyvatelům městečka, svému učni a hlavně k sobě samotnému, napovrch drsně strohému, uvnitř zranitelnému, vyjádřil se strhující věrohodností. Z jeho přechodů mezi surovým hromotlukem a něžným snílkem o rodinném životě prostřednictvím jemných pianissim šel mráz po zádech.

Typ milovníka jak z prvorepublikových filmů přesně vystihl Josef Moravec jako nesměle, leč po objektu své touhy vytrvale prahnoucí majitel zámku se strašidlem v ostravské inscenaci Kříčkova Bílého pána. Nejen mocným dramatickým výrazem, ale i plastičtějšími detaily prodchnul postavu zuboženého Florestana Jakub Rousek v Olomouci. S vykráceným, nicméně stále velmi rozsáhlým partem Wagnerova Tristana si v ústecké inscenaci se ctí poradil Jakub Pustina. Part Jannakose v Řeckých pašijích sice tak velký není, ale Ondřej Koplík vystihl v brněnském nastudování tohoto prostáčka s dojemně kající zpovědí před Fotisem, jak chtěl na uprchlících zbohatnout, i s bezelstnou upřímností v hovorech s Kateřinou.

I mezi sólisty nejmladší pěvecké generace rostou pozoruhodné talenty. Patří mezi ně Jan Hnyk, z jehož pojetí Mefistofela – padlého anděla, který se sebestě vysmívá všem – v budějovické inscenaci až trnulo. A v exkluzivním kontratenorovém oboru, dokonce v tom sopránovém, na sebe znovu upozornil Vojtěch Pelka, tentokrát jako Dafnis v queer opeře Tomáše Hanzlíka Poklad Arkádie.

Jaroslav Kříčka: Bílý pán aneb Těžko se dnes duchům straší, **Národní divadlo moravskoslezské**, premiéry 28. a 30. října 2021 (zdroj **Národní divadlo moravskoslezské**)

Jaroslav Kříčka: Bílý pán aneb Těžko se dnes duchům straší, **Národní divadlo moravskoslezské**, premiéry 28. a 30. října 2021 (zdroj **Národní divadlo moravskoslezské**)

Inscenační vrcholy

Z té čtyřicítky premiér pro mě byl jednoznačně vrcholem operního roku 2021 brněnský Peter Grimes. Nejen zásluhou hlavních protagonistů – Joachima Bäckströma a Jany Šrejmy Kačírkové, jejichž výkony se podle mého mínění vyšvihly mezi ty nejlepší. Celý tým s hudebním nastudováním Marko Ivanoviče a s režisérem Davidem Radokem dobře vyposlouchal, jak Britten hudbou velmi přesně a sdělně "kreslí" situace, charakterů postav, nálady, atmosféru. A dal širší platnost příběhu jednotlivce – podivína, tvrdohlavého samotáře, který se vymyká ostatním a stane se snadnou kořistí masové hysterie. Inscenátoři výborně pracovali s tempy hereckých akcí zpomalených do napětí až k prasknutí a hekticky zrychlených – nejen sólistů, ale i skvělého sboru. Vršila se tak osudová nevyvratitelnost situace, kdy se základní hodnoty morálky člověka rozplynou v pohodlném nevědomí lidského davu, kdy i řádní lidé podlehnou násilné agresi vůči subjektu, označenému jako odlišný. Jak aktuální v covidovém čase! Nastudováním Petera Grimese se naplnily vysoké ambice brněnského Národního divadla.

Obě další inscenace, které řadím do top trojice, jsou z **Ostravy**. V **opeře** Jaroslava Kříčky Bílý pán aneb těžko se dnes duchům straší dirigent David Švec a režisér Ondřej Havelka se všemi ostatními inscenátory a sólisty nápaditě znovuobjevili operu, z níž se po

inscenačním boomu v sérii zahraničních provedení na počátku 30. let minulého století stalo jen slovníkové heslo. A ukázali, s jakou nápaditostí se česká hudba na přelomu 20. a 30. let i prostřednictvím Jaroslava Kříčky důvtipně vyrovnávala s multižánrovým kvasem meziválečné doby. Z inscenace skutečně dýchá pohoda prvorepublikových filmů pro pamětníky. Inscenátorům se podařilo vybalancovat křehké hranice mezi červenou knihovnou, revuální pestrostí stylů a "vznešenou" operou. I protagonisty této inscenace – Doubravku Součkovou a Josefa Moravce jsem zařadila mezi výkony roku. A pro tuto bilanci z hlediska inscenací ještě přidejme Denisu Bílou a Václava Čížka, kteří služebnou Andulku a amerického černošského sluhu Boba jako subretní pendant k hlavní milenecké dvojici, "vystřihli" nejen s pěveckým i hereckým vtípem, ale i s muzikálově zvládnutými tanečními čísly. Jiří Hájek obsáhl jak majestátní vstup Ducha hraběte Kazimíra s patetickou hamletovskou otázkou "být či nebýt", tak nadsázku trpké deziluzi z toho, jak obtížné je strašit, když se nikdo nebojí.

Národní divadlo moravskoslezské, Bedřich Smetana –Hubička: Veronika Rovná (Vendulka, jeho dcera), Anna Nitrová (Martinka, stará teta Vendulčina) (foto Martin Popelář)

Národní divadlo moravskoslezské, Bedřich Smetana –Hubička: Veronika Rovná (Vendulka, jeho dcera), Anna Nitrová (Martinka, stará teta Vendulčina) (foto Martin Popelář)

A povedlo se i ostravské nastudování Hubičky. Ona mnohými přisuzovaná "naivita" této Smetanovy opery v režii Jiřího Nekvasila neupadala do starosvětské sentimentality nebo hloupé prostomyslnosti. S rozpustile provokativní nadsázkou, ale i upřímnou vřelostí inscenátoři namlouvání čerstvého vdovce Lukáše a jeho dávné lásky Vendulky a jejich hádku o hubičku doslova naservírovali okounějším sousedům a sousedkám jako šťavnaté sousto na obrovský stůl skoro přes celou plochu jeviště. A scénografické nápady siluety Krkonoš s rotundovou kaplí sv. Vavřince na vrcholu Sněžky obohatily inscenaci o pohrávání si s poetikou krakonošovské pohádky s celou tlupou Krakonošů v duchu lidových představ o tomto moudrém strážci hor. A vedle protagonistů, Veroniky Rovné a Martina Šrejmy, které uvádím ve výkonech roku, ještě doplňuji Jiřího Rajniše, který dal plnost a barevnost svého barytonu plně do služeb Smetanovy hudby a vystihl Tomše jako empatického a zkušeného bratra Lukášovy zemědělské první ženy a rádce, který dokáže svého horkokrevného příbuzného svým uvážlivým přístupem přesvědčit. Třebaže Lucii Hilscherovou pro starou rozšafnou tetu do určité míry mohlo handicapovat její mládí a ani v detailech nezapřela, že není "starý věch", díky tmavému mezzosopránu a korpulentnosti vystihla moudrost této Vendulčiny rádkyně, ale i srdnaté pašeračky.

Poděkování všem

Vymknutá doba covidových restrikcí, které už druhým rokem zásadně zasáhly a decimovaly nejen kulturní život, snad s novým rokem 2022 skončí – a s ním i pochybnosti, zda se ohlášená představení vůbec uskuteční. Divadelníkům, kteří i v této stále se prodlužující nejistotě našli sílu neslevit z uměleckých požadavků a v důvěře ve smysl své práce dokázali její výsledky zprostředkovat (s různou mírou vynalézavosti) publiku, patří můj obdiv a dík. A nám všem přeju hodně nadšených, po opeře prahnoucích diváků – i návštěva divadla je ozdravná terapie, jak čelit covidovému strachu.

[« zpět na začátek](#)